

CONTABILITATEA SECRETĂ A SOCIETĂȚII LUPENI ȘI RECALCULAREA PRODUCȚIEI DE CĂRBUNE (1925-1930)

Ludovic Báthory

Institutul de Istorie „George Barițiu” din Cluj-Napoca

Descifrarea atentă a contabilității secrete a marilor societăți carbonifere din Valea Jiului permite reconstituirea volumului real al operațiunilor financiare desfășurate și recalcularea producției de cărbune.

Reiese, astfel, că vânzările totale și cifra de afaceri ale Societății Petroșani – de exemplu – depășesc de peste două ori datele publicate*. Analiza aprofundată a datelor contabilității Societății Lupeni conduce la rezultate similare. Contabilitatea secretă a Societății Lupeni poate fi mai ușor urmărită, întrucât s-a păstrat în întregime¹, spre deosebire de contabilitatea Societății Petroșani care a fost doar parțial înregistrată. Datele contabilității secrete demonstrează străduința constantă a conducătorilor Societății Lupeni de a ascunde dimensiunile reale ale activității de afaceri. Dacă ne referim la beneficiile întreprinderii, rezultă diferențe foarte însemnate între cifrele publicate și cele de uz intern. Suma totală a beneficiilor publicate între anii 1925-1930 a ajuns la 550.315.050 lei, în vreme ce contabilitatea internă înregistrează un total de 1.031.779.300 lei, adică de 187,49%. Dar contabilitatea secretă confidențială denotă o cifră și mai mare, anume de 1.309.779.377 lei beneficii nete, ceea ce întrece de 2,38 ori datele publicate. Contabilitatea secretă ascundea proporțiile reale ale tuturor surselor de venituri. Secțiunile anexe ale întreprinderii au adus venituri de 223.837.320 lei conform datelor publicate (scăzând totalul veniturilor diverse), pe când contabilitatea internă înregistrează un total de 362.010.590 lei la acest capitol între anii 1925-1930. În ce privește dobânzile încasate de la bănci se observă diferențe deosebit de mari. S-a contabilizat un total de 16.721.419 lei între 1925-1930, dar s-au încasat în realitate 81.932.804 lei în acest cont, adică de 4,9 ori mai mult. Contabilitatea oficială nu

* Ludovic Báthory, *Recalcularea producției de cărbune a Societății Petroșani pe baza datelor contabilității secrete (1921-1929)*, în „Anuarul Institutului de Istorie «George Barițiu» Cluj-Napoca”, series Historica, XLIII, 2004, p. 611-650.

¹ Direcția Județeană Hunedoara a Arhivelor Naționale, filiala Deva (în continuare: D.J. Hunedoara A.N., Deva), Fond Soc. Lupeni, Direcția Generală București, Confidențiale, dos. nr. 9/1925; Fond Soc. Petroșani, Direcția Minelor, Serviciul Contabilitate, dos. nr. 19/1921-1937 (Bilanțuri).

oferă date reale nici în ce privește tantiemele și gratificațiile distribuite. Conform Statutelor societății ele reprezentau 15% din beneficii, adică 54.603.884 lei pentru anii 1925-1930. De fapt, s-a destinat o sumă cu mult mai substanțială, respectiv de 286.864.590 lei în acest cont, adică de 5,25 ori mai mult. Pe lângă aceasta, s-au adăugat tantieme suplimentare în valoare de 69.105.052 lei la acest capitol, totalizând astfel 355.969.640 lei între 1925-1930.

Calcularea amortizărilor reprezenta o ocazie deosebit de favorabilă pentru mascarea resurselor financiare reale ale Societății Lupeni, întrucât ele puteau fi adăugate atât la veniturile, cât și la cheltuielile întreprinderii. Dacă în anul 1930 figura un fond de amortisment total de 257.892.185 lei în bilanț, în contabilitatea internă s-au acumulat 587.783.160 lei sub acest titlu, de 2,28 ori mai mult, prin adăugarea unor importante sume investite suplimentar care au fost amortizate în foarte scurt timp, fără a fi înregistrate în mod oficial. Rezultă că nici la capitolul investiții nu s-a ținut evidența exactă a sumelor afectate în acest scop. S-au decontat investiții în valoare de 240.662.100 lei între 1925-1930, dar s-au cheltuit 486.963.970 lei în acest scop, de peste două ori mai mult. Trebuie precizat că amortizările și investițiile amintite mai sus reprezintă numai partea care revenea grupului românesc de interese, care controla în principiu jumătate din capitalul și resursele Societății Lupeni. O parte egală revenea grupului maghiar de capital prin Urikány-Zsilvölgyi Szénbánya Részvény Társaság (Societatea Uricani – Valea Jiului), cu sediul la Budapesta.

Nici alte titluri de cheltuială nu erau contabilizate cu exactitate. Calcularea impozitelor oferea un domeniu foarte potrivit pentru a ascunde dimensiunile reale ale activității de afaceri. Societatea Lupeni se plângea de nivelul exagerat al fiscalității, dar impozitele calculate erau numai parțial achitate. Raportul Consiliului de administrație pentru anul 1930 menționează totalul impozitelor plătite la 72 milioane lei, dar în contabilitatea internă figurează doar 14.685.495 lei la acest capitol. Între anii 1925-1930 au fost achitate impozite în valoare totală de 223.858.070 lei, dar au fost prevăzute sume totale de 557.494.420 lei în acest scop (de 2,5 ori mai mult), la care s-au adăugat impozite suplimentare de 161.089.820 lei. Și alte domenii de cheltuială erau doar parțial dezvăluite. La capitolul de cheltuieli generale s-au publicat în total sume de 96.440.126 lei între 1925-1930, dar în contabilitatea internă figurează 365.135.680 lei (de 3,78 ori mai mult) la acest post de cheltuială.

În aparență, Societatea Lupeni avea interesul de a socoti cheltuieli cât mai mari, pentru a diminua nivelul beneficiilor. Într-adevăr, în anul 1925, contabilitatea internă a socotit cheltuieli generale de 4 ori mai mari în comparație cu cele publicate. În realitate, Societatea Lupeni avea un interes și mai mare, acela de a ascunde volumul real al cifrei de afaceri, care cuprindea atât veniturile brute, cât și cheltuielile totale. În acest fel, și cheltuielile totale trebuiau decontate la nivelul cel mai redus, pentru a reduce cifra de afaceri totală. Ascunzând atât beneficiile totale, cât și cheltuielile reale, se obținea o cifră de afaceri cu mult mai redusă, în

comparație cu cea reală, care ar fi indicat volumul real al vânzărilor totale. În acest scop a fost contabilizată o cifră de afaceri medie de numai 566 milioane lei pe an, de 2,76 ori mai mică decât cea reală, care se situa la aproximativ 1.564 milioane lei între anii 1925-1930. Întrucât prin împărțirea cifrei de afaceri reale anuale la prețul mediu de vânzare se obținea cantitatea reală a vânzărilor de cărbune, reiese limpede motivul pentru care aceste date erau diminuate în cât mai mare măsură. Conform acestei formule de calcul, vânzările medii anuale ale Societății Lupeni se mărgineau la 530.220 t cărbune, cantitate raportată, în timp ce vânzările reale ajungeau la 1.464.624 t pe an, de 2,76 ori mai mult.

Reducând la un nivel cât mai scăzut producția raportată de cărbune, Societatea Lupeni scădea într-o măsură însemnată baza de impunere referitoare la impozitul minier, impozitul comercial, impozitele adiționale etc. Pe lângă aceasta, Societatea Lupeni căuta să inducă în eroare autoritățile economice și cu privire la cantitatea de cărbune vândută consumatorilor particulari, pretinzând că cea mai mare parte a producției era livrată drept combustibil pentru Căile Ferate Române. Această linie de conduită a fost inițiată încă de către predecesorul Societății Lupeni, firma maghiară Urikány-Zsilvölgyi Szénbánya Részvény Társulat, care a încheiat un contract de furnizare de 300.000 t cărbune anual către Căile Ferate Maghiare de Stat în preajma primului război mondial. Odată cu izbucnirea ostilităților, autoritățile maghiare au pretins ca transporturile militare și industria de război să beneficieze de cea mai mare parte a livrărilor de cărbune. Întrucât, în acest fel, Societatea Urikány-Zsilvölgyi și-ar fi pierdut clientela particulară aproape în întregime, ea a început să raporteze producții tot mai scăzute de combustibil. A comunicat o producție de 643.000 t în 1913, apoi de 548.500 t în 1914, diminuând-o treptat până la 451.517 t în 1918. Producția reală era cu mult mai însemnată, dar partea neraportată era vândută partenerilor de afaceri tradiționali, care altfel ar fi rămas fără combustibil. Pe de altă parte, Societatea Urikány și-a asigurat o sursă suplimentară și mai sigură de încasări, în condițiile în care Căile Ferate Maghiare și Ministerul de Război Austro-Ungar își achitau achizițiile cu întârzieri tot mai mari. Situația nu s-a schimbat nici după război. La numai câteva zile după unirea Transilvaniei cu România, guvernul român a pus sub sechestru minele de cărbune din Valea Jiului, la 7 decembrie 1918, urmând ca întreaga producție de cărbune să fie rechiziționată pentru nevoile Căilor Ferate Române și ale Armatei Române. Supravegherea minelor din Valea Jiului urma să fie exercitată în colaborare cu Consiliul Dirigent al Transilvaniei prin Inspectoratul General al Minelor de Cărbuni din Valea Jiului – Petroșani. Firma maghiară a adoptat denumirea de Societatea Uricani–Valea Jiului pentru Exploatarea Minelor de Cărbuni, cu sediul la Lupeni. Ea era tratată în continuare ca o societate cu capital inamic, iar cărbunele era plătit doar parțial și cu foarte mare întârziere, la prețuri fixate de autoritățile economice românești. Curând a reieșit însă că numai în parte capitalul firmei era inamic, întrucât o foarte mare parte aparținea unor acționari francezi, însuși președintele Consiliului de administrație a Societății Urikány fiind cetățean francez.

Guvernul francez a intervenit în favoarea acționarilor francezi, atât prin Consulatul francez din Cluj, cât și prin Legația franceză de la București. Cu toate acestea, cărbunele rechiziționat era plătit cu foarte mare întârziere, astfel că Societatea Uricani Valea Jiului a continuat să raporteze o producție foarte scăzută de cărbune, de 316.550 t în 1919 și de 320.995 t în 1920. Deși autoritățile economice pretindeau ca 80-85% din producție să fie livrată căilor ferate, Societatea Uricani–Valea Jiului furniza doar circa 60% din producția raportată, sub pretextul că deținea instalații de cocsificare care consumau o cantitate însemnată de combustibil. Drept urmare, livrările către căile ferate au fost reduse de la 221.059 t în 1919 la 125.277 t în 1920, iar cea mai mare parte a cărbunilor a fost vândută consumatorilor particulari, care își achitau cu promptitudine achizițiile. Pentru a putea proceda astfel, Societatea Uricani–Valea Jiului nu raporta nici jumătate din producția reală de cărbune. Guvernele românești au început să amenințe cu închiderea instalațiilor de cocsificare, acestea lucrând în special pentru export, care, la nevoie, putea fi interzis.

În aceste condiții, cointeresarea cercurilor de afaceri românești devenea o necesitate tot mai evidentă. Tratatările de naționalizare au început în anul 1919 cu grupul băncilor liberale conduse de Banca Românească și Creditul Extern. Acționarii francezi și maghiari s-au situat pe poziții foarte ferme în cursul tratatelor, ajungându-se la un acord preliminar în anul 1921, a cărui aplicare a fost amânată. Acționarii străini nu aveau motive să se grăbească, iar cărbunele de Lupeni era foarte căutat pe piața românească, fiind achiziționat la prețuri avantajoase pentru producători. Conducătorii Societății Uricani–Valea Jiului continuau să raporteze doar o mică parte din producție. După formarea Societății Petroșani în anul 1921, care proceda la fel, cercurile de afaceri românești au început să urmărească cu atenție politica comercială a Societății Uricani–Valea Jiului, informând din umbră guvernul liberal despre amploarea vânzărilor ei. Informațiile au ajuns la Tancred Constantinescu, ministru al Industriei și Comerțului. Acesta s-a hotărât să impulsioneze procesul de naționalizare a Societății Uricani și, în cursul unei vizite efectuate în Valea Jiului în august 1923, consfătuindu-se cu conducătorii Societății Petroșani, și-a exprimat convingerea că „va afla mijloacele și căile prin care să constrângă Societatea din Lupeni la soluționarea acestei chestiuni”. Bineînțeles, un control financiar foarte sever asupra activității Societății Uricani ar fi dezvăluit ampla evaziune fiscală provenind din raportarea parțială a producției, precum și faptul că ea nu furniza o parte corespunzătoare din producție la căile ferate. De altfel, perspectiva măririi prețurilor de achiziție de către guvernul liberal pentru combustibilul livrat la CFR era un alt argument în favoarea naționalizării².

O altă cale de presiune era amenințarea de a închide instalațiile de cocsificare ale Societății Uricani, cu obligația de a vinde în mod obligatoriu căilor ferate cărbunele care era utilizat aici. În cursul anului 1923 guvernul liberal și-a exprimat de mai multe ori această intenție, sub pretextul insuficienței de combustibil în rețeaua de circulație feroviară.

² D. J. Hunedoara A. N., Deva, Fond *Petroșani S.A.R. Confidențiale*, dos. nr. 2/1922, f. 63.

Adoptarea Legii minelor în anul 1924 a reprezentat însă cel mai puternic argument pentru finalizarea tratativelor de naționalizare a Societății Urikány-Zsilvölgyi R. T. Discuțiile între societatea maghiară și oamenii de afaceri români au demarat în vara anului 1924, în timpul dezbaterilor asupra Legii Minelor, și s-au finalizat la 24 noiembrie 1924, când au fost semnate Actul Constitutiv și Convenția Adițională privitoare la constituirea Societății Lupeni. Capitalul noii societăți a fost stabilit la suma de 400 milioane lei, din care 380 milioane urmau să reprezinte aportul în natură al Societății Urikány-Zsilvölgyi Kőszénbánya Részvény Társaság pentru investițiile efectuate până în anul 1918. Exprimată în franci elvețieni, această sumă reprezenta 31 milioane, din care 1.400.000 franci elvețieni reprezentau acțiunile Societății de Cale Ferată Petroșani-Livezeni-Lupeni. Jumătate din acest capital urma a fi cedat unui consorțiu de 12 bănci românești, la care se adaugă Societatea Petroșani, contra sumei de 15.500.000 franci elvețieni, care trebuia plătită până la data de 1 ianuarie 1929. Firmele românești erau reprezentate de Banca Românească, desemnată în mod oficial ca mandatară a consorțiului autohton. La această sumă se adăuga o dobândă anuală de 5% calculată în franci elvețieni, care trebuia achitată odată cu capitalul. Grupul românesc beneficia de o prelungire de 6 ani a termenului de plată dacă înainte de scadență cursul leului la bursa din Zürich era mai mic de 50 centime elvețiene. În acest caz, termenul era amânat până la 1 ianuarie 1935³.

La aportul în natură de 380 milioane se adăuga un capital de 20 milioane lei, subscris în numerar în mod paritar de cele două grupuri de capital. Grupul românesc urma să încaseze dividendele convenite numai pentru cele 10 milioane lei subscrise efectiv, pe când dividendele pentru celelalte 190 milioane neachitate încă urmau să fie depozitate la sediul Societății Lupeni până la plata integrală a acțiunilor. Pentru această sumă depozitată grupul românesc urma să încaseze dobânzi în funcție de scontul Băncii Naționale a României. Totuși, dacă dividendul anual depășea 5%, grupul românesc putea încasa efectiv 20% din suma cuvenită, la care se adăuga o sumă fixă de 1.200.000 lei⁴.

Deși era format din 12 firme, grupul românesc de capital era relativ omogen, datorită faptului că băncile liberale au preluat cea mai mare parte din acțiuni. Astfel, 59,5% din partea românească de capital a fost preluată de Banca Românească, Banca Agricolă, Banca Generală a Țării Românești, Creditul Extern, Creditul Minier și Creditul Tehnic. Băncile din Transilvania, reprezentate de Banca Albina, Banca Centrală pentru Industrie și Comerț și Creditul Tehnic Transilvănean, au preluat și ele 3,5% din acțiunile grupului român. O parte din acțiuni au fost preluate de Banca Comerțului Craiova, Banca Țărănească și Banca L. Berkowitz. Societatea Petroșani a preluat o parte însemnată, 20% din participația autohtonă. Deși urma să depună un efort financiar important, grupul românesc obținea doar 50% din capitalul total al Societății Lupeni. Dar prevederile Legii

³ Lupeni S.A.R., *Convențiune adițională*, București, 1925.

⁴ *Ibidem*.

Minelor pretindeau ca 60% din capitalul societăților anonime miniere române să fie de proveniență autohtonă. Pentru a satisface această cerință în mod formal, Convenția Adițională prevedea posibilitatea ca statul român să preia 25% din capitalul social al Societății Lupeni, adjudecându-și câte 12,5% de la fiecare grup de interes. În acest caz, ponderea grupului românesc de capital ar fi crescut la 62,5% din numărul total de acțiuni, dar profitul real încasat de cele două grupuri particulare de interes ar fi scăzut în mod semnificativ. Consorțiului bancar românesc nu-i convenea acest lucru, întrucât ar fi încasat beneficii cu totul neînsemnate, dacă s-ar fi limitat la profiturile care i se cuveneau din beneficiile publicate, împărțite conform prevederilor Convenției Adiționale cu grupul maghiar. Într-adevăr, cea mai mare parte din beneficiile grupului românesc erau destinate achitării acțiunilor cumpărate de la Societatea Urikány. Aceste sume erau incluse în două conturi blocate din contabilitatea Societății Lupeni (cont blocat A și cont blocat B) și absorbeau cea mai mare parte din câștigul declarat de consorțiul românesc de interese.

Situația se schimbă cu totul dacă se ia în considerare beneficiul real secret al Societății Lupeni. Câștigul brut total îngloba 50% din cifra de afaceri anuală și cuprindea, pe lângă beneficiul net secret, amortizări suplimentare, tantieme, rezerve secrete, dobânzi încasate, dividende și cupoane și alte surse de venituri⁵. Dar contabilitatea secretă internă calcula doar un beneficiu net de 30% din încasările totale, care cuprindea în mod distinct beneficiile și amortizările cuvenite pentru grupul românesc și cel maghiar de capital, alături de care figurau conturile blocate destinate achitării acțiunilor cumpărate de la Societatea Urikány. Câștigul brut intern se cifra la circa 700-900 milioane lei anual, beneficiul net secret la circa 400-500 milioane lei și putea fi asigurat numai dacă erau mascate dimensiunile reale ale activității de afaceri a Societății Lupeni. Drept urmare, nici reprezentanții grupului românesc de capital nu doreau participarea statului la activitatea societății, întrucât aceasta ar fi însemnat prezența reprezentanților guvernamentali în consiliul de administrație și în comitetul de cenzori. Aceasta înseamnă că cifra de afaceri reală a Societății Lupeni nu mai putea fi ascunsă, astfel că reprezentanții băncilor liberale au procedat în așa fel, încât statul să nu-și mai exercite dreptul de participare la capitalul social. Drept urmare, și reprezentanții grupului maghiar de interese și-au putut realiza intenția inițială de a păstra 50% din capitalul social total.

Faptul că jumătate din suma încasărilor totale era contabilizată ca și câștig brut, însemna că prețul de revenire acoperea numai jumătate din prețul mediu de vânzare la tona de cărbune. Dar nu se putea recunoaște în mod public un beneficiu de 50%, datorită faptului că cel mai important cumpărător, Administrația C.F.R., accepta să ofere doar un profit de 20% la prețurile de achiziție, admitând totuși ca impozitele și o parte din amortizări să fie adăugate la prețul de cost. Dar contabilitatea secretă a Societății Lupeni s-a folosit de acest lucru pentru a adăuga impozitele și amortizările în repetate rânduri la cheltuieli. Tot aici erau adăugate o

⁵ Vezi Anexe, Contabilitatea secretă a Societății Lupeni, câștigul brut total anual.

parte din tantieme, din rezervele de capital, ba chiar și sumele datorate anual Societății Urikány pentru răscumpărarea acțiunilor. De altfel, toate obligațiile financiare care se iveau în relațiile cu societatea maghiară Urikány-Zsilvölgyi R. T. erau introduse în prețul cost de mai multe ori pentru ca el să acopere 80% din prețul mediu de vânzare, așa cum pretindea Administrația C.F.R.

Acest mod de calcul al prețului de revenire a fost deosebit de avantajos pentru Societatea Lupeni în anul 1925, când a avut de achitat sume foarte însemnate către Societatea Urikány, care au fost incluse în principiu în acordul de naționalizare. Aceste obligații au fost asumate de Societatea Lupeni la 19 noiembrie 1924, încă înainte de semnarea convențiilor de naționalizare, și prevedeau ca toate stocurile de materiale și combustibil pe care Societatea Urikány le deținea la 1 ianuarie 1925 în depozitele întreprinderii să fie achiziționate de noua societate la un preț convenit de comun acord⁶. Într-adevăr, Societatea Urikány dispunea de stocuri de alimente, materiale, lemne, explozivi evaluate ulterior la suma de 68.960.767 lei, pe care Societatea Lupeni a fost obligată să le plătească în cursul anului 1925⁷. De asemenea, Societatea Lupeni a preluat stocurile de cărbune, cocs și produse secundare ale Societății Urikány, care urmau a fi achitate pe măsura vânzării lor. Pe lângă aceasta, Societatea Urikány urma să fie despăgubită pentru investițiile efectuate între anii 1919-1923 cu suma de 25 milioane lei, și în mod separat pentru cele realizate în anul 1924. Totalul despăgubirilor s-a ridicat la 43.500.000 lei, față de investiții totale de 63.500.000 lei. Din această sumă, în anul 1925 a fost plătită Societății Urikány o cotă parte de 43.451.942 lei, deși acordul inițial prevedea posibilitatea achitării ei în decurs de 5 ani. Pentru a asigura lichiditățile necesare acestor obligații, Societatea Lupeni beneficia de un credit de 150 milioane lei, pus la dispoziție în părți egale de câte 75 milioane lei de cele două grupuri de interese, românesc și maghiar. Suma totală a obligațiilor Societății Lupeni către Societatea Urikány a putut fi calculată numai după prezentarea Dării de seamă a Consiliului de administrație pentru anul 1925, care a avut loc la 26 aprilie 1926, publicând un beneficiu de 98.189.994 lei. De aici au fost împărțite dividende în valoare totală de 80.000.000 lei, din care 40.000.000 lei i se cuveneau Societății Urikány. Conform Convenției adiționale, cele 40.000.000 lei dividende care s-ar fi convenit acționarilor români urmau a fi deposite până la achitarea acțiunilor cumpărate, dacă suma totală a dividendelor nu depășea 5% din capital. Întrucât dividendul distribuit a depășit 20%, grupului românesc îi revenea cu titlu definitiv o sumă fixă de 1.200.000 lei, plus echivalentul unei cincimi din depășire, în total circa 15 milioane lei. Restul dividendelor, de circa 25 milioane lei, urmau a fi blocate în contul achitării acțiunilor. Pentru a acumula o sumă cât mai mare în vederea achitării acțiunilor, membrii grupului românesc de capital au hotărât la 6 mai 1926 să încheie o convenție prin care se angajau să încaseze anual doar un beneficiu de 15% asupra

⁶ D.J. Hunedoara A.N., Deva, *Fond Lupeni S.A.R. 1922-1930*, dos. nr. 9, f. 31-33.

⁷ Lupeni. S.A.R., *Dare de seamă a Consiliului de Administrație*, 1925.

capitalului efectiv vărsat de 10 milioane lei la constituirea Societății Lupeni, adică 1.500.000 lei. Restul sumelor care se cuveneau grupului român asupra depășirii dividendului de 5% urma să fie blocate la Societatea Lupeni până la achitarea acțiunilor cumpărate de la Societatea Urikány⁸. În anul 1925 s-a blocat în acest cont o sumă de 14.132.309 lei (cont blocat A). Pe lângă aceasta s-a mai blocat o altă sumă de 26.471.714 lei din dividendele calculate sub pragul de 5% (cont blocat B). În acest fel, grupul românesc a blocat o sumă totală de 40.604.023 lei în vederea achitării acțiunilor, față de care a încasat în mod formal doar o sumă de 1.500.000 lei.

Situația financiară a consorțiului românesc nu era deloc favorabilă din punctul de vedere al contabilității oficiale. La vânzări totale în valoare de 541.830.206 lei, decontate la o cantitate de 504.000 t cărbune vândut, se obținea un beneficiu net de 98.189.994 lei, adică de 18,12%, din care grupul financiar autohton încasa doar 1.500.000 lei. Aparent, firmele românești nu erau deloc avantajate. Întreaga afacere a fost prezentată în fața organelor de stat și a opiniei publice ca un sacrificiu financiar al băncilor românești pe altarul interesului național, acela de a naționaliza o societate minieră cu capital străin, fost inamic. Înțelegerea secretă dintre oamenii de afaceri din Ungaria și bancherii români prevedea cu totul altceva. Grupul românesc de capital urma să încaseze într-adevăr jumătate din beneficiul secret al Societății Lupeni, după ce mai întâi erau blocate dividendele cuvenite pentru răscumpărarea acțiunilor Societății Urikány. În schimb, băncile românești și membrii români ai consiliului de administrație se implicau activ în vânzarea cărbunelui de Lupeni la C.F.R. și întreprinderile industriale. Întrucât băncile din consorțiu dețineau participațiuni însemnate de capital la numeroase societăți industriale, acest lucru nu era greu de obținut. Pe lângă aceasta, Partidul Liberal se afla la putere, astfel că achizițiile de cărbune din partea Direcției Generale a C.F.R. au sporit de la 313.177 t în 1924, la 340.420 t în 1925, cantitate care reprezenta doar 25,33% din vânzările reale de cărbune ale Societății Lupeni, dar 67,5% din cantitatea totală raportată a producției. De altfel, în anul 1925 Administrația C.F.R. a renunțat la politica cotelor zilnice de livrare, pe care societățile carbonifere trebuiau să le furnizeze în mod obligatoriu, iar comercializarea cărbunelui a devenit liberă. Societatea Lupeni a primit dreptul de a vinde zilnic 150 t de cărbune pe piața liberă. Cu toate acestea, raportul Consiliului de administrație pe anul 1925 se plânge că producția zilnică a minelor de la Lupeni a scăzut de la 2.040 tone în primul trimestru, la 950 tone în luna septembrie, rămânând cam la acest nivel până la sfârșitul anului. Aceste plângeri erau în parte justificate, întrucât în prima parte a anului importurile de cărbune au sporit rapid, exercitând o severă concurență asupra producătorilor autohtoni. Dar la 29 august 1925 guvernul liberal a introdus o taxă vamală de import de 400 lei la tona de cărbune, astfel că întreprinderile din țară au fost avantajate în comercializarea

⁸ D.J. Hunedoara A.N., Deva, Fond *Lupeni S.A.R. 1922-1930*, dos. nr. 21, f. 872.

cărbunelui. Contabilitatea secretă a Societății Lupeni dezvăluie o cifră totală de afaceri de 1.444.744.500 lei, la prețul mediu de 1.075,06 lei/tonă, ceea ce însemna o cantitate totală de 1.343.874 t de cărbune⁹, împreună cu consumul propriu de 116.548 t. Această cantitate întrece de 2,66 de ori producția raportată de 504.100 t în anul 1925.

Dacă ne referim la rezultatele financiare ale anului 1925, ele relevă beneficii foarte însemnate. Câștigul brut total al Societății îngloba 50% din cifra de afaceri, respectiv 722.372.250 lei. Chiar și după ce scădem drepturile financiare cuvenite Societății Urikány, rămâne un surplus de 569.355.518 lei. Câștigul brut total a fost împărțit între cele două grupuri de interese în felul următor (în lei):

	Grup românesc	Grup maghiar
Câștig net	193.969.843	193.969.843
Amortizări	59.984.671	59.984.671
Tantieme	19.294.739	19.294.739
Rezerve	11.428.506	11.428.506
Cont blocat		40.604.023
Despăgubiri investiții		43.451.942
Valoarea stocurilor		68.960.767

Total	284.677.759	437.694.491

După cum se vede, datorită marilor obligații financiare care îi reveneau, grupul românesc de interese a obținut doar 284.677.759 lei, adică 39,41% din câștigul brut total al Societății Lupeni, pe când Societatea Urikány a încasat o cotă de 60,59%, totalizând 437.694.491 lei. Dar în contabilitatea internă era decontat doar un beneficiu net de 30% din cifra de afaceri, respectiv 433.423.353 lei. După prelevarea conturilor blocate în favoarea Societății Urikány, în valoare de 40.604.023 lei, mai rămâneau din acest beneficiu net 392.819.330 lei, împărțit în două părți egale de câte 196.409.665 lei de către cele două grupuri de interese. Acest beneficiu era compus din beneficiul net publicat (98.189.994 lei) și totalul amortizărilor calculate în anul 1925 pentru fiecare grup de interese (98.219.671 lei). Din beneficiul net publicat s-au distribuit în 1925 dividende de 80 milioane lei, care, raportate la capitalul social de 400 milioane lei, dau o rată a profitului de 20%. Dar Societatea Lupeni avea interesul de a raporta o rată a profitului cât mai mică. Tocmai de aceea, prin recalcularea aporturilor socotite în franci elvețieni (1.184.000.000 lei) și a capitalului în numerar (20.000.000 lei), rezultă un capital de 1.204.000.000 lei, față de care dividendele însemnau doar un câștig de 6,64%, conform raportului Consiliului de administrație pe anul 1925.

⁹ Vezi Anexe, Vânzări raportate și vânzări reale efectuate de Societatea Lupeni.

Dar beneficiul secret nu era contabilizat în funcție de capitalul social, ci în funcție de cifra de afaceri, adică de valoarea totală a vânzărilor. Pentru a se obține beneficiul preconizat, la totalul cheltuielilor se adăugau în mod repetat aceleași sume. Chiar și pentru a se calcula un procent de cheltuieli de 50% din cifra de afaceri s-au contabilizat cheltuieli generale de 88.526.418 lei, în loc de 21.951.620 lei, cât s-a publicat la acest titlu. Astfel s-a ajuns la cheltuieli totale de 722.372.264 lei. Dar contabilitatea internă trebuia să înregistreze cheltuieli de 70% din cifra de afaceri pentru a raporta un beneficiu net de 30%. În acest scop, amortizările, împreună cu sumele datorate Societății Urikány, în valoare totală de 213 milioane lei, au fost adăugate la cheltuieli, deși ele făceau parte din câștigul brut total. De asemenea, au fost adăugate la cheltuieli sumele afectate rezervelor de capital și tantiemelor suplimentare. Pe lângă aceasta, s-au adăugat încă o dată cheltuielile generale, precum și impozite în valoare de 34 milioane lei. Cheltuielile totale ajungeau astfel la 1.011.321.706 lei, adică la 752,54 lei/tonă, în loc de 537,53 lei/tonă cheltuieli reale. Dar Administrația C.F.R. admitea doar un beneficiu de 20% din prețul tonei de cărbune. Pentru a se ajunge la un nivel de cheltuieli de 80% din cifra de afaceri, sumele destinate amortizărilor (59.984.671 lei) și o parte din îndatoririle financiare către Societatea Urikány, împreună cu salariile neridicate, au fost încă o dată adăugate, ajungându-se la cheltuieli totale de 1.155.795.600 lei, adică 860,047 lei la tona de cărbune.

Deși cheltuielile calculate în acest fel aveau o bază cu totul artificială, Societatea Lupeni avea de înfruntat în perspectivă cheltuieli deosebit de mari datorită participării ei la constituirea celorlalte societăți carbonifere din Valea Jiului. Astfel, ea urma să achiziționeze 10% din capitalul social total al Societății Petroșani, 54 milioane lei. Pe lângă aceasta, a participat la comercializarea minelor statului de la Lonea, subscriind în 1925 un capital de 6.667.500 lei. De asemenea, au început tratativele pentru naționalizarea Societății Valea Jiului de Sus, Societatea Lupeni urmând să achiziționeze acțiuni în valoare de 25 milioane lei, tot de la Societatea Urikány, care deținea jumătate din cuxele societății cu sediul la Budapesta. În aceste condiții, Societatea Lupeni a considerat că ar fi binevenită o reducere a obligațiilor financiare către Societatea Urikány. Pretextul pentru acest lucru l-au furnizat complicațiile financiare și juridice provocate de preluarea Societății de Cale Ferată Petroșani–Livezeni–Lupeni, care făceau parte din patrimoniul Societății Urikány, urmând să treacă însă asupra Societății Lupeni. Drept urmare, grupul românesc a considerat că este mai convenabil să renunțe la acțiunile în valoare de 700.000 franci elvețieni, pe care le restituia Societății Urikány, reducându-și astfel datoria față de grupul maghiar la 14.800.000 franci elvețieni.

Datorită obligațiilor financiare considerabile, Societatea Lupeni nu a realizat investiții majore în anul 1925. Grupul românesc de capital a totalizat 65.005.570 lei la acest titlu, dar a fost luată în evidență doar suma de 43.766.551 lei, restul de 21.239.013 lei fiind amortizate în procesul de producție. Având în vedere că grupul Urikány a investit o sumă echivalentă, reiese că totalul investițiilor s-a ridicat la

130.011.140 lei în anul 1925, adică la 96,74 lei pe tona vândută. În anul 1925 s-au obținut rezultate însemnate în mecanizarea extracției și transporturilor. Ele au continuat în ritm ascendent în anul 1926, când cererile de cărbune pe piața internă au sporit semnificativ, datorită conjuncturii economice favorabile. Investițiile au sporit în anul 1926 la 112.186.413 lei din partea grupului românesc de capital, din care au fost trecute în evidență doar 57.637.983 lei, restul de 54.548.430 lei fiind amortizate pe loc. Grupul maghiar investind o parte egală, rezultă investiții totale de 224.372.826 lei, respectiv 163,83 lei la tonă, având în vedere că s-a vândut o cantitate de 1.369.483 t în anul 1926, împreună cu consumul propriu de 135.591 t. Producția totală a Societății Lupeni în anul 1926 a întrecut de 2,44 ori producția raportată de 560.000 t de combustibil.

S-a dat publicității o cantitate vândută mult mai mică, și anume 560.000 t, pentru care s-au decontat încasări totale de 644.284.131 lei. Din această sumă s-a prelevat un beneficiu de 115.152.836 lei, adică 17,87% din încasări, sub limita de 20% beneficiu admisă de Direcția Generală a C.F.R. la contractări. S-au distribuit dividende totale de 96.000.000 lei, adică de 120 lei pe acțiune (24% dividend la valoarea nominală a acțiunilor de 500 lei). Recalculând capitalul exprimat în franci elvețieni, se ajungea însă la suma de 1.204.000.000 lei, cu o rată a profitului de numai 7,97%. Grupului românesc de capital i se cuveneau 48 milioane lei dividende, dar, întrucât a fost blocată o sumă totală de 51.741.263 lei în favoarea Societății Urikány pentru plata acțiunilor, nu mai urma să încaseze niciun venit, conform contabilității oficiale. Contabilitatea secretă a Societății Lupeni pune în evidență rezultate cu totul diferite. Recalculând cifra de afaceri, se ajunge la vânzări totale în valoare de 1.580.479.300 lei, adică de 1.369.483 t, la prețul mediu de 1.154,07 lei/t. Cel mai important client a rămas Administrația C.F.R., care a cumpărat 409.675 t de cărbune, cu 69.000 t mai mult decât în anul precedent. Aceasta reprezenta 29,91 din vânzările totale reale, însă îngloba 73,20% din producția raportată. În anul 1926 achizițiile căilor ferate de la Societatea Lupeni au atins cel mai înalt nivel. Achizițiile publice au devenit foarte rentabile, după ce la 21 decembrie 1926 prețurile de livrare au ajuns la 1.152 lei la tonă, crescând cu 120 lei. Acest preț rămânea valabil și pentru anul 1927. Creșterea neconținută a prețurilor de achiziție la C.F.R. era urmărită cu suspiciune de parlamentarii național-țărâniști care considerau că societățile carbonifere dobândesc avantaje financiare exagerate. Deputatul N. Ghiulea a arătat în Adunarea Deputaților că „fără supraveghere, societățile din Valea Jiului au calculat costul cărbunelui cum au vrut; au deschis minele, au deschis noi drumuri, au adus noi mașini, noi instalațiuni, au făcut cheltuieli de investiții de miliarde, pe care le-au socotit cheltuieli de regie în contul cărbunelui. Așa că societățile au refăcut cu banii statului toate minele de la Lupeni și din Valea Jiului... De la 1919 la 1926 s-a procedat necurmat la fel”¹⁰.

¹⁰ „Dezbaterile Adunării Deputaților” din 23 ianuarie 1930, p. 254.

S-a calculat un câștig brut total de 790.239.650 lei, adică 50% din cifra de afaceri, din care grupul românesc a obținut 369.249.193 lei (46,73% din total). Grupul maghiar urma să primească și conturile blocate însumând 51.741.263 lei, în total 420.990.456 lei (53,27% din total). Repartiția câștigului brut total între cele două grupuri de capital a fost următoarea (lei):

	Grup românesc	Grup maghiar
Câștig net	238.905.979	238.905.979
Amortizări	96.048.430	96.048.430
Tantieme	22.377.142	22.377.142
Rezerve	11.917.642	11.917.642
Cont blocat		51.741.263

Total	369.249.193	420.990.456

Beneficiile reale încasate de cele două grupuri de interese au fost deci foarte mari. Dar în contabilitatea internă s-a decontat doar un beneficiu de 30% din cifra de afaceri, ceea ce însemna suma de 474.143.795 lei. După scăderea sumelor cuvenite conturilor blocate, mai rămăneau 422.402.532 lei, împărțite în mod egal, adică 211.201.266 lei pentru fiecare grup de interese, compusă din beneficiul net publicat (115.152.836 lei) și amortizările secrete (96.048.430 lei). În cazul unui beneficiu de 30%, cheltuielile ar fi reprezentat 807,84 lei la fiecare tonă de cărbune. Inițial s-au calculat însă cheltuieli de 782,78 lei la fiecare tonă, ceea ce ar fi însemnat cheltuieli totale de 1.072.003.178 lei. Pentru a se ajunge aici, la cheltuielile totale reale de 790.238.844 lei au fost adăugate încă o dată sumele cuvenite amortismentelor și conturilor blocate, sumele destinate restituirii împrumutului efectuat în anul anterior (106.294.800 lei), impozite (16.735.000 lei), tantieme suplimentare (4.666.694 lei), rezerve (5.757.642 lei) și alte sume mai mici. Ulterior au fost adăugate rezerve suplimentare (6.160.000 lei) și alte tantieme (6.561.994 lei), astfel încât totalul cheltuielilor a ajuns la 1.084.383.798 lei, adică 791,82 lei/tonă, așa cum figurează ele în varianta definitivă a contabilității secrete pe anul 1926. Pentru a se ajunge însă la cheltuieli de 70%, au fost contabilizate încă o dată sumele cuvenite cheltuielilor generale din anul 1925 (respectiv 21.951.620 lei), ajungându-se la suma de 1.106.335.418 lei, adică 807,84 lei la tona de cărbune vândut (la cantitatea de 1.369.483 t). În comparație cu aceasta, au fost contabilizate în mod oficial doar cheltuieli totale de 438.358.104 lei, luându-se în considerare doar o producție de 560.000 t, la un preț de revenire de 782,78 lei pentru o tonă¹¹.

¹¹ Cf. D.J. Hunedoara A.N., Deva, *Fond Soc. Lupeni, Direcția Minelor Lupeni, Secretariat-Confidențial*, dos. nr. 187. Preț de revenire al cărbunelui de mină. Grupul Lupeni.

Pe de altă parte, Societatea Lupeni a depus într-adevăr eforturi financiare considerabile în domeniul achizițiilor de acțiuni, în valoare totală de 85.549.872 lei. Au fost cumpărate acțiuni la Societatea Petroșani (55.137.972 lei), Valea Jiului de Sus (25.000.000 lei), Lonea (1.522.500 lei), Creditul Industrial, Fabrica de zahăr din Arad etc. Politica energetică în domeniul participațiilor a continuat și în anul 1927, când Societatea Lupeni a achiziționat acțiuni în valoare de 30.452.286 lei. Cea mai mare parte a sumei a fost destinată dobândirii unor noi acțiuni la Societatea Petroșani, în valoare de 27.000.000 lei, cu ocazia sporirii capitalului social al societății. Astfel Societatea Lupeni a ajuns să dețină acțiuni în valoare de 82.137.972 lei la Societatea Petroșani, mai mult de 10% din capitalul social total. Tot astfel, Societatea Petroșani deținea 10% din capitalul Societății Lupeni. Participațiile reciproce, precum și participarea comună la capitalul societăților Lonea și Valea Jiului de Sus au făcut posibilă împărțirea pieței de vânzare a cărbunelui. În anul 1926 s-a încheiat o înțelegere, conform căreia Societatea Petroșani urma să efectueze două treimi din vânzările totale, restul de o treime revenind Societății Lupeni, respectându-se proporțiile de vânzare din anii 1924-1925. În anul 1927 înțelegerea s-a extins și asupra celorlalte societăți din Valea Jiului, Societatea Lonea urmând să furnizeze 300 t de cărbuni pe zi, iar Societatea Valea Jiului de Sus 200 t pe zi¹². Acest acord a avantajat Societatea Lupeni în anul 1927. Întrucât în anii 1925-1926 vânzările ei nu au atins două treimi din livrările Societății Petroșani, în anul 1927 ea a primit dreptul la o cotă suplimentară de vânzare, totalizând 1.550.465 t de cărbune, în valoare de 1.798.554.500 lei, la prețul mediu de 1.160,01 lei/t.

Creșterea vânzărilor a fost stimulată de conjunctura economică favorabilă din România, care a atins un moment de vârf în anul 1927, astfel încât necesitățile de combustibil au sporit în mare măsură. Spre sfârșitul anului situația s-a înrăutățit însă. Drept urmare, Administrația C.F.R. și-a redus achizițiile, astfel încât din cantitatea contractată de 438.000 t a fost preluată doar o cantitate de 406.758 t, reprezentând 26,23% din totalul vânzărilor Societății Lupeni, dar 68,94% din producția raportată de cărbune. Pe lângă aceasta, datoriile căilor ferate pentru achitarea cărbunilor au continuat să crească, ajungând la 171 milioane lei la 31 decembrie 1927.

Guvernul a găsit alte soluții pentru încurajarea industriei carbonifere, în condițiile în care concurența pe piața mondială a combustibilului se înăsprea, iar marii producători de cărbune, îndeosebi cei din Polonia, au recurs la tactica de dumping, oferind cărbunii spre vânzare în România la jumătate din prețul practicat pe piața poloneză. Constatând intensificarea dumpingului, guvernul a stabilit prin noul tarif vamal din aprilie 1927 o taxă de import de 1,70 lei aur la suta de kilograme, ceea ce echivala cu apoximativ 680 de lei pe tonă. Reprezentanții Societății Lupeni au fost extrem de mulțumiți de adoptarea noii măsuri

¹² Ludovic Báthory, *Societățile carbonifere și sistemul economic și politic al României (1919-1929)*, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 1999, p. 224-225.

protecționiste. La 12 aprilie 1927 directorul general Ion Bujoru îi scria lui Richard Fuchs la Budapesta că „noul tarif acordă cărbunilor o protecție pe care îndrăznesc să o calific drept extraordinară. Taxa fixată variază de la 1,70 franci la 2,50 franci aur per 100 kg și noi suntem în întregime protejați contra tuturor importatorilor. Găsesc, cu toate acestea, că măsura este exagerată. Cărbunele a fost înscris concomitent în tabelul articolelor supuse dumpingului și, la nevoie, Ministerul de Finanțe poate mări taxa de import chiar de cinci ori.”¹³ Noul tarif asigura societăților carbonifere românești condiții aproape exclusive de desfacere pe piața națională a combustibililor și, drept urmare, Societatea Lupeni a vândut o cantitate însemnată de combustibil la un preț care îi asigura beneficii foarte mari. În 1927 Societatea Lupeni a vândut o cantitate de 1.550.465 t de cărbune, împreună cu consumul propriu de 127.962 t de 2,62 ori mai mult decât cantitatea raportată de 590.000 t. Pentru cantitatea raportată s-au pus în evidență încasări de 683.895.649 lei, care au asigurat un beneficiu de 112.115.781 lei, adică de 16,39%. Pentru dividende a fost alocată suma de 94.400.000 lei, adică 80 lei de fiecare acțiune (16% la valoarea nominală de 500 lei). Trebuie precizat că în anul 1927 capitalul social a fost majorat la 590 milioane lei prin reevaluarea investițiilor, astfel că numărul acțiunilor a crescut la 1.180.000 de exemplare, ceea ce explică reducerea substanțială a dividendelor cuvenite pentru o acțiune. Grupului românesc i-ar fi revenit dividende de 47.200.000 lei, care însă ar fi trebuit destinate în întregime conturilor blocate pentru achitarea acțiunilor cumpărate. Conform contabilității secrete a fost blocată însă o sumă și mai mare, de 58.525.127 lei, ceea ce înseamnă că grupul românesc ar fi trebuit să adauge încă 11.325.127 lei, ieșind astfel în pierdere.

Contabilitatea secretă pe anul 1927 relevă însă beneficii reale atât de însemnate, încât grupul românesc a încasat de fapt profituri satisfăcătoare. Beneficiul brut total a reprezentat 899.277.272 lei, adică 50% din cifra de afaceri de 1.798.554.500 lei¹⁴. Grupul românesc a încasat 420.376.072 lei, adică 46,75%, iar grupul maghiar 53,25%, respectiv 478.901.199 lei. Structura beneficiului se prezintă astfel (lei):

	Grup românesc	Grup maghiar
Câștig net	259.096.887	259.096.887
Amortizări	108.625.053	108.625.053
Tantieme	23.391.796	23.391.796
Rezerve	29.262.336	29.262.336
Cont blocat		58.525.127

Total	420.376.072	478.901.199

¹³ D.J. Hunedoara A.N., Deva, Fond *Lupeni S.A.R. 1922-1930*, dos. nr. 21, f. 155.

¹⁴ Vezi Anexe, Contabilitatea Secretă a Societății Lupeni, câștigul brut total pe anul 1927.

Dobândirea unor beneficii atât de însemnate a fost posibilă datorită aplicării unor artificii de calcul deosebit de ingenioase în contabilitatea secretă, care au mascat volumul real al câștigurilor. Contul de amortizări era foarte potrivit în acest scop. Astfel, au fost decontate în mod oficial amortizări de 62.052.000 lei, dar prin adăugarea unor investiții amortizate s-a ajuns la 108.625.053 lei, sumă care a fost decontată de trei ori. Pe lângă aceasta, s-au adăugat amortizări suplimentare la valoarea totală a inventarului totalizând 19.959.448 lei, astfel încât au fost acumulate sume totale de 345.834.607 lei numai în acest cont. Pe lângă aceasta, au fost incluse rezerve secrete de 47.313.095 lei, tantieme suplimentare de 11.700.000 lei, iar din contul creditorilor au fost transferați la câștiguri alți 21.044.000 lei. Tot astfel, deși s-au încasat dobânzi reale de 10.623.215 lei, s-au decontat doar 712.316 lei în acest cont¹⁵. La capitolul cheltuielilor cele mai mari manevre financiare au fost prilejuite de capitolul impozitelor, din care s-au achitat doar 48.163.466 lei, dar darea de seamă anuală menționează 81.558.509 lei la acest titlu. În realitate, în contabilitatea secretă s-au calculat sume totalizând 150.767.657 lei la capitolul impozitelor. Prin aceste proceduri financiare Societatea Lupeni a atins rentabilitatea maximă în anul 1927, când a ajuns cel mai înalt profit brut total din întreaga ei activitate, calculat la 50% din cifra de afaceri.

Evidența contabilă internă își asuma doar un beneficiu de 30% din cifra de afaceri, adică 539.566.340 lei. După ce se scădeau conturile blocate, mai rămăneau 481.041.220 lei la acest capitol, împărțiți în mod egal de cele două grupuri de interese. Suma de 240.520.610 lei rezultată astfel se compunea din beneficiul net publicat (112.115.781 lei), amortizări (108.625.053 lei), amortizări suplimentare efectuate prin scăderi din inventar (9.579.788 lei) și tantieme suplimentare (10.200.000 lei). Beneficiul de 30% însemna că se calculau 812 lei cheltuieli la tona vândută, cu mult mai mult decât prețul de revenire real, care era de 580 de lei/tonă. Chiar și contabilitatea dată publicității a prezentat cheltuieli detaliate pentru un preț de revenire de 800,78 lei la tonă, adică 1.241.581.300 lei la cantitatea vândută reală. Pentru a se ajunge aici, la cheltuielile totale reale de 899.277.747 lei au fost adăugate încă o dată amortismentele, contul blocat, sumele datorate Băncii Românești pentru împrumutul acordat (36.421.775 lei), rezervele distribuite (58.524.679 lei), amortizări suplimentare (9.979.724 lei), precum și tantieme (11.700.000 lei) și impozite suplimentare (32.066.513 lei), împreună cu alte cheltuieli. Contabilitatea secretă internă a evidențiat un preț de revenire de 807,80 lei la tonă, în total 1.252.465.600 lei, obținută prin adăugarea altor amortizări suplimentare și a unor sume mai mici. În sfârșit, adăugându-se încă 6.522.400 lei, se ajunge la cheltuieli totale de 1.258.988.400 lei, corespunzătoare unui preț de revenire de 812 lei pe tonă, care asigura un câștig de 30% contabilizat.

Creșterea prețului de revenire a fost justificată parțial prin investițiile efectuate în cursul anului 1927. Deși au fost înregistrate oficial investiții de

¹⁵ *Ibidem*.

39.997.805 lei, în realitate s-a investit o sumă suplimentară de 46.573.053 lei, amortizată în procesul de producție. Astfel, grupul românesc de interese a investit în total 86.570.858 lei. Laolaltă cu investițiile echivalente ale grupului maghiar de capital, se ajunge la investiții de 173.141.716 lei, adică 111,67 lei la tona vândută, cu mult mai scăzute în comparație cu cele din anul anterior.

Deși în anul 1927 Societatea Lupeni a realizat încasări considerabile, ea nu s-a putut achita de îndatoririle financiare, în parte datorită restanțelor de plată considerabile acumulate de către Administrația C.F.R. Drept urmare, Societatea Lupeni a fost nevoită să contracteze un împrumut de 40.000 lire sterline de la Banca Românească și 35.000 lire sterline de la Societatea Urikány-Zsilvölgyi R.T. Budapesta, plătind o dobândă de respectiv 9% și 10%¹⁶. La cursul lirei sterline, aceasta însemna o sumă de aproape 60 milioane lei. Întrucât în anul 1928 datoriile căilor ferate au crescut în și mai mare măsură, Societatea Lupeni a contractat un nou împrumut de 2.754.173 franci elvețieni, pus la dispoziție de aceleași firme, la care s-a adăugat și Societatea Salgótarján. Dobânda anuală a fost fixată la 10%¹⁷. La 31 decembrie 1928 Societatea Lupeni datora Societății Salgótarján suma de 1.471.782 franci elvețieni (47.348.964 lei), iar Societății Urikány 998.905 franci elvețieni (32.165.307 lei)¹⁸. La aceeași dată, datora Băncii Românești 20.000 lire sterline (16.155.734 lei) și 350.000 franci elvețieni (11.252.500 lei). Pe lângă aceasta, datora Societății Urikány încă 158.328 lei, astfel încât avea obligații financiare totale de 107.080.833 lei față de cele trei firme.

Agravarea situației financiare a Societății Lupeni s-a datorat în mare măsură conjuncturii economice nefavorabile din anul 1928, întrucât recolta slabă a diminuat în măsură foarte mare resursele financiare ale tuturor sectoarelor de activitate. Disponibilitățile bugetare au scăzut simțitor, iar Direcțiunea Generală a C.F.R. a pretins reducerea prețurilor de achiziție la cărbune cu 8% încă din momentul încheierii contractelor de livrare pe anul 1928. Cu toate acestea, căile ferate nu au dispus de sumele necesare achitării furniturilor, astfel încât datoriile către Societatea Lupeni au crescut de la 171.232.203 lei la 31 decembrie 1927, la 242.865.490 lei la 31 august 1928 și la 322.200.455 lei la 31 decembrie 1928, adică cu 150.968.252 lei în decurs de un an calendaristic¹⁹.

Folosindu-se de faptul că marile bănci franceze care dețineau o parte din capitalul lor participau la tratativele pentru încheierea împrumutului de stabilizare, societățile din Valea Jiului au considerat potrivită ocazia pentru a pune și ele problema achitării datoriilor. Ele au acordat împuternicire lui N. P. Ștefănescu, președintele Consiliului de administrație a Societății Lupeni, și lui Oskar Kaufmann, administratorul delegat al Băncii de Credit Român, acționară la

¹⁶ D.J. Hunedoara A.N., Deva, Fond *Lupeni S.A.R. 1922-1930*, dos. nr. 76, f. 39.

¹⁷ Idem, dos. nr. 101, f. 31.

¹⁸ D.J. Hunedoara A.N., Deva, Fond *Soc. Lupeni. Direcția generală București, Confidențiale*, dos. nr. 271928.

¹⁹ Idem, Fond *Lupeni S.A.R. 1922-1930*, dosar nr. 100, f. 143, dos. nr. 21, f. 753-754, 758.

Societatea Petroșani, pentru a rezolva această chestiune la Paris, unde se desfășurau tratativele. În urma intervenției lor, împrumutul de stat a fost majorat cu suma necesară achitării datoriilor interne.

Până la sfârșitul anului 1928 livrările Societății Lupeni pe piața de stat au ajuns la un total de 402.851 t. Această cantitate vândută la C.F.R. a reprezentat 76% din producția raportată de 530.000 t a Societății Lupeni în anul 1928. Pentru producția raportată au fost contabilizate încasări totale de 578.379.512 lei, de unde s-a prelevat un beneficiu net de 89.386.153 lei, adică de 15,45%. S-au distribuit dividende de 76.700.000 lei, respectiv 65 lei pentru fiecare acțiune de 500 lei, reprezentând o rată a profitului de 13%. Grupului românesc de capital i-ar fi revenit 38.350.000 lei din această sumă și întrucât s-a blocat suma de 67.531.983 lei pentru achitarea acțiunilor cumpărate, reiese că firmele românești nu ar fi avut parte de niciun beneficiu, dimpotrivă, ar fi trebuit să completeze o sumă de 29.181.983 lei pentru a se achita de obligațiile impuse de Societatea Urikány. Deși condițiile generale de activitate s-au înrăutățit, societatea minieră maghiară pretindea sume tot mai mari pentru răscumpărarea acțiunilor, iar grupul financiar român a ajuns formal într-o situație neplăcută din punctul de vedere al contabilității date publicității.

Supunând contabilitatea secretă a Societății Lupeni unei analize atente, se ajunge la rezultate diferite. Valoarea totală reală a vânzărilor s-a ridicat la 1.565.721.200 lei la prețul mediu de 1.081,44 lei/tonă, corespunzător cantității de 1.447.812 tone, împreună cu consumul propriu de 123.624 t. Societatea Lupeni a pus în folosință o cantitate totală ce depășea de 2,73 ori cantitatea raportată de 530.000 tone.

La fel ca în anii precedenți, beneficiul brut total absorbea 50% din cifra de afaceri, respectiv 782.860.538 lei²⁰. Grupul românesc a beneficiat de 357.664.277 lei din total, adică 45,69%. Grupul maghiar și-a reținut în plus contul blocat de 67.531.983 lei, în total suma de 425.196.260 lei, adică 54,31%. Beneficiul brut total pe anul 1928 a fost repartizat în felul următor (în lei):

	Grup românesc	Grup maghiar
Câștig net	223.800.589	223.800.589
Amortizări	90.597.938	90.597.938
Tantieme	25.388.518	25.388.518
Rezerve	17.877.232	17.877.232
Cont blocat		67.531.983

Total	357.664.277	425.196.260

²⁰ Vezi Anexe, Contabilitatea secretă a Societății Lupeni, câștigul brut total pe anul 1928.

Câștigul brut total a atins cote însemnate chiar și în condițiile situației economice neprielnice ale anului 1928. Contabilii societății au aplicat sisteme de calcul foarte sofisticate pentru a realiza acest lucru. Trebuia găsită o formulă de calcul pentru a se recupera din resurse interne datoriile crescute ale căilor ferate cu o valoare de peste 150 milioane lei. Pentru a se obține această cifră, toate amortizările suplimentare din anii 1925-1928 au fost decontate încă o dată, obținându-se astfel suma de 149.098.441 lei. În anul 1928 s-au calculat amortismente totale de 376.746.150 lei, dintre care o parte figurau la rubrica de cheltuieli totale. Pentru a se obține suma preconizată, au fost adăugate tantieme suplimentare de 12.408.773 lei, iar din fondul secret de rezervă a fost retrasă suma de 27.088.061 lei. Tot astfel, la rubrica dobânzilor încasate se menționează 12.894.654 lei, deși s-au decontat doar 779.825 lei în acest scop. La capitolul cheltuielilor, cele mai subtile procedee de inginerie financiară s-au aplicat la rubrica de impozite, totalizându-se astfel 112.964.120 lei, deși s-au achitat doar 30.810.400 lei în acest scop.

Beneficiul net intern a fost calculat la 30% din cifra de afaceri, corespunzător sumei de 469.716.380 lei. De aici s-au retras conturi blocate de 67.531.983 lei, iar suma rămasă de 402.184.400 lei a fost repartizată între cele două grupuri de capital în două părți egale de câte 201.092.200 lei, compuse din beneficiul publicat de 89.386.153 lei, amortizări de 110.834.621 lei și venituri suplimentare de 871.430 lei. Beneficiul net de 30% însemna că s-a prevăzut un preț de revenire de 757 lei la tona de cărbune, sensibil mai mare decât cel real de 540,72 lei/tonă, rezultat dintr-un câștig brut de 50%. Pentru a se ajunge aici, la cheltuielile totale reale de 782.860.723 lei au fost adăugate amortismente (228.660.930 lei), contul blocat, rezerve (4.469.308 lei), impozite la tantieme (3.068.373 lei), totalizând 109.600.4800 lei. Contabilitatea oficială a Societății Lupeni a luat în calcul un preț de revenire de 828,19 lei/t prin adăugarea unor amortizări suplimentare (37.250.586 lei), impozite neachitate (65.251.183 lei) și salarii restante care au mărit nivelul cheltuielilor la 1.199.064.800 lei. Contabilitatea secretă internă a operat cu un preț de cost și mai mare, de 852,06 lei/tonă, care ridica totalul cheltuielilor la 1.233.622.600 lei prin adăugarea unor impozite suplimentare (25.473.600 lei), amortizări suplimentare (9.068.381 lei) și a altor sume mai mici. Urcarea arbitrară a cheltuielilor era nejustificată, în condițiile în care ele scăzuseră în comparație cu anul 1927, în parte datorită economiilor de investiții. În anul 1928 au fost decontate investiții de numai 27.824.508 lei. La acestea s-au adăugat investiții amortizate de 26.737.938 lei, în total 54.562.446 lei, numai pentru grupul român de capital. Împreună cu contribuția echivalentă a grupului maghiar se ajungea la investiții de 109.124.892 lei, adică 75,37 lei la tona vândută, o cifră cu mult mai modestă în comparație cu anii precedenți.

Diminuarea activității de investiții nu s-a datorat numai conjuncturii economice neprielnice. Factorii politici au defavorizat, de asemenea, activitatea societăților miniere din Valea Jiului. Agitația politică desfășurată de Partidul

Național Țărănesc a destabilizat situația internă, astfel încât, în cele din urmă, acest partid a fost chemat la guvernare. Noua echipă ministerială formată la 10 noiembrie 1928 și-a manifestat neîncrederea față de firmele controlate de oamenii de afaceri liberali chiar de la început. Ion Bujoiu, directorul general al Societății Lupeni, a plecat în capitală pentru a sonda terenul, iar la 7 decembrie 1928 îi scria îngrijorat lui Ferenc Chorin la Budapesta: „cu prilejul discuțiilor numeroase pe care le-am avut cu membrii guvernului am constatat o atmosferă foarte ostilă în privința Văii Jiului”²¹.

Atitudinea nefavorabilă a guvernului național-țărănesc față de societățile din Valea Jiului s-a concretizat prin diverse măsuri pe planul politicii economice. În primul rând, s-a cerut reducerea prețurilor de achiziție pentru combustibilul cumpărat de Administrația C.F.R. cu 8% încă în momentul încheierii contractului de livrare. Ulterior, în luna iunie 1929, Virgil Madgearu a cerut o nouă reducere a prețului de livrare cu încă 6,5%, iar firmele din Valea Jiului au fost silit să accepte acest lucru, astfel încât prețurile pe piața de stat au scăzut în total cu 14,5%. Pe lângă aceasta, Administrația C.F.R. a redus achizițiile din Valea Jiului de la 1.405.172 t în 1928 la 1.393.398 t în 1929. Societatea Lupeni nu a avut însă de pierdut de pe urma acestui fapt, întrucât livrările ei au crescut într-o oarecare măsură, de la 402.851 t în 1928, la 405.429 t în 1929.

Alte elemente ale politicii economice național-țărăniste au defavorizat industria carboniferă în ansamblu. Prin legea promulgată la 31 decembrie 1928 s-a introdus un sistem fiscal mult mai sever pentru societățile carbonifere, ridicând cota de impunere de la 1% la 3% din valoarea producției la gura minei. Drept urmare, impozitul minier al Societății Lupeni a crescut de la 5.300.000 lei în 1927, la 15.720.000 lei în 1928 și la 12.265.654 lei în 1929.

Alte intenții nefavorabile ale politicii economice nu au ajuns să fie transpuse în practică. Astfel s-a întâmplat în domeniul politicii vamale. Virgil Madgearu considera că protecția vamală de care beneficia industria românească era cu totul exagerată și a pus în vedere reducerea ei treptată, printr-un „sistem de taxe vamale degresive”. Acest lucru se întâmpla într-un moment când concurența pe piața europeană a cărbunelui atinsese intensitatea maximă, iar importurile de cărbune ale României înregistrau o creștere sensibilă. Societățile carbonifere au preferat să promită scăderea prețurilor la cărbunele furnizat căilor ferate, decât să accepte slăbirea protecției vamale.

Până la urmă, guvernul a adoptat formula de compromis propusă de societățile carbonifere din Valea Jiului. Puternicele presiuni exercitate pe diverse căi de elita financiară autohtonă și de organizațiile patronale au convins până la urmă guvernul să mărească, începând cu 1 august 1929, tariful vamal de import la 750 lei/tona de cărbune brun, lignit, antracit, huilă și cocs. Astfel, intenția inițială de a defavoriza societățile miniere din Valea Jiului s-a transformat, de fapt, într-o protecție sporită asigurată pe piața națională a combustibilului.

²¹ D.J. Hunedoara A.N., Deva, Fond *Lupeni S.A.R. 1922-1930*, Dos. nr. 21, f. 367.

Alte aspecte ale politicii economice au avantajat, de asemenea, societățile din Valea Jiului. Obținând împrumutul de stabilizare, guvernul și-a plătit o parte din datoriile către furnizori. Administrația C.F.R. a achitat suma de 222.086.735 lei către Societatea Lupeni, astfel încât datoriile ei au scăzut la 100.113.720 lei. Concomitent, numeroși alți debitori și-au plătit achizițiile de combustibil, astfel încât contul clienților debitori a scăzut de la 376.193.973 lei la 31 decembrie 1928 la 123.809.865 lei la 31 decembrie 1929²². Încasarea sumei de 252.384.117 lei a îmbunătățit simțitor situația financiară a Societății Lupeni. Cu toate acestea, contul intern al debitorilor a scăzut cu numai 64.359.771 lei, iar cel dat publicității cu o sumă și mai mică, de 27.927.353 lei.

Darea de seamă a Consiliului de Administrație pe anul 1929 considera că achitarea parțială a datoriilor de către Administrația C.F.R. a reprezentat singurul factor de ușurare a sarcinilor financiare pe care le-a avut de înfruntat Societatea Lupeni în anul 1929. Drept urmare, a fost raportată o producție mai scăzută decât în anul 1928, de numai 524.000 t, pentru care s-a încasat suma de 517.950.644 lei, la prețul mediu de 992,02 lei/tonă. S-a calculat un beneficiu net de 89.823.728 lei, adică de 17,34% din încasări. Din această sumă s-au distribuit dividende de 76.700.000 lei, respectiv 65 lei de acțiune, reprezentând 13% din valoarea nominală de 500 lei a acțiunilor. Deși încasările au fost mai mici cu circa 60 milioane de lei, beneficiul net și dividendele s-au menținut la nivelul anului 1928. De fapt, s-a decontat un beneficiu net de numai 57.577.062 lei, la care s-a adăugat o completare de 32.246.666 lei din rezerve. În acest scop, fondul secret de rezervă de 28.440.000 lei a fost complet lichidat. Grupului român de capital i-ar fi revenit dividende de 38.350.000 lei, dar a depus în contul blocat suma de 65.904.853 lei, ceea ce ar fi dus la pierderi însemnate. Pe lângă aceasta, în anul 1929 Societatea Lupeni a achitat credite din anii anteriori în valoare de 118.868.474 lei și dobânzi de 28.176.038 lei, iar darea de seamă menționează impozite și cheltuieli sociale de 64 milioane lei. În mod evident, conducătorii Societății Lupeni au căutat să creeze impresia că s-ar afla într-o situație financiară extrem de strâmtorată, în primul rând datorită evenimentelor sângeroase din luna august 1929, care au dăunat foarte mult imaginii publice a societății.

Examinarea atentă a conturilor secrete ale Societății Lupeni din anul 1929 duce la o percepție total diferită a activității productive și a rezultatelor financiare. Cifra de afaceri a ajuns la 1.592.681.900 lei, corespunzător unei cantități de 1.605.494 t vândute la prețul mediu de 992,02 lei/tonă, împreună cu consumul propriu de 130.092 t. Societatea Lupeni a pus în circuitul vieții economice cu 10,89% mai mult cărbune decât în anul 1928. Producția reală depășea de 3,06 ori producția raportată de 524.000 t. În anul 1929 Societatea Lupeni a realizat cea mai înaltă producție de cărbune din întreaga sa activitate. Anul 1929 a reprezentat deci un moment de vârf, iar nu de declin economic în activitatea Societății Lupeni, dar

²² Idem, *Fond Soc. Lupeni, Direcția Generală București, Confidențiale*, dos. nr. 2/1928; dos. nr. 3/1929.

și în viața socială a întregii României. Activitatea industrială s-a situat la cote înalte de expansiune, stimulând consumul de combustibil. La fel s-a întâmplat în toate țările învecinate cu România.

Rezultatele financiare ale Societății Lupeni au fost mai mult decât satisfăcătoare, deși prețurile de vânzare au scăzut la cărbune. Beneficiul brut total de 50% din cifra de afaceri a urcat la 796.340.934 lei, în creștere față de anul precedent. Părțile componente ale beneficiului brut din anul 1929 se prezintă astfel (în lei):

	Grup românesc	Grup maghiar
Câștig net contabilizat	115.390.792	115.390.792
Beneficiu suplimentar	93.543.730	93.934.522
	-----	-----
Câștig total	208.934.522	208.934.522
Amortizări	109.147.646	109.147.646
Tantieme	29.171.128	29.171.128
Rezerve	17.964.744	17.964.744
Cont blocat		65.904.853
	-----	-----
Total	365.218.040	431.122.893

După cum se vede, câștigurile ambelor grupuri de interese au sporit în comparație cu anul anterior. Grupul român a dobândit 365.218.040 lei, respectiv 45,86% din beneficiul brut total. A fost blocată suma de 65.904.853 lei în scopul achitării acțiunilor, deci grupul maghiar ar fi avut parte de 54,14% din beneficiul total, adică 431.122.893 lei. Între anii 1925-1929 a fost blocată o sumă totală de 284.307.249 lei în acest scop.

Artificiile de calcul cunoscute din anii anteriori au fost aplicate și de data aceasta pentru a se obține aceste rezultate financiare. Rubrica amortizărilor a fost din plin folosită în acest scop. Pe lângă suma de 45.189.033 lei dată publicității, s-a amortizat în contabilitatea internă cifra de 63.958.613 lei, iar la capitolul „scăderi din inventar” figurează încă 13.069.020 lei. Aceste cifre au fost adunate în mod repetat, ajungându-se la un total de 308.391.939 lei. Pe lângă aceasta, s-au adăugat tantieme suplimentare de 13.912.239 lei. Deși s-au contabilizat dobânzi încasate de 4.584.868 lei, în realitate ele au atins cifra de 29.936.373 lei. La capitolul cheltuielilor totale s-au operat adaosuri suplimentare la rubrica de impozite. Deși s-au achitat impozite de 30.370.318 lei, a fost calculată o diferență de impozit de 62.195.570 lei, precum și impozite suplimentare de 16.864.723 lei, ajungându-se la un total de 109.430.611 lei.

Contabilitatea internă a calculat un beneficiu net de 30% din cifra de afaceri și în anul 1929, reprezentând o sumă de 477.804.569 lei. Scăzând de aici sumele afectate conturilor blocate (65.904.853 lei), mai rămân 411.899.716 lei, împărțiți în mod egal între cele două grupuri de capital. Se ajunge astfel la 205.949.858 lei, sumă compusă din câștigul net contabilizat (115.390.792 lei), la care se adaugă

amortizări de 90.096.653 lei și venituri diverse de 462.413 lei. Pentru a se ajunge la un beneficiu de 30%, cheltuielile reale de producție la tona de cărbune, care se cifrau la 496,01 lei, trebuiau majorate la 713,01 lei. În acest scop, la cheltuielile reale de 796.340.983 lei au fost adăugate încă o dată amortismente de 122.216.660 lei, contul blocat, suma datorată Băncii Românești (9.484.992 lei), fondul de rezervă secret care a fost cheltuit (28.440.000 lei), impozite (77.987.719 lei), tantieme suplimentare (13.912.239 lei), precum și alte sume mai mici, ajungându-se la cheltuieli totale de 1.114.877.479 lei, respectiv 70% din cifra de afaceri. Dar contabilii Societății Lupeni trebuiau să dovedească organelor financiare, administrației C.F.R. și opiniei publice faptul că rentabilitatea exploatărilor a ajuns la limita minimă, în condițiile în care se înmulțeau atacurile la adresa ei în presă, în parlament și în timpul manifestațiilor muncitorești. Reprezentanții Partidului Național Țărănesc și ai guvernului proferau atacuri neîncetate împotriva societăților miniere controlate de băncile liberale, în special după greva de la Lupeni din luna august 1929. Astfel că gestionarii Societății Lupeni au calculat cheltuieli totale de 474.658.450 lei²³ la exploatarea cărbunelui, în comparație cu care încasările totale au ajuns la 517.950.644 lei. Câștigurile provenind din cărbune au fost reduse astfel la suma de 43.292.194 lei, prin recalcularea prețului de revenire la 905,83 lei/tonă. Dar la vânzările totale de 1.605.494 t aceasta ar fi însemnat cheltuieli totale de 1.454.305.000 lei. Pentru a se ajunge aici, la cheltuielile de 1.114.877.479 lei, reprezentând 70% din cifra de afaceri, s-au adăugat din nou amortismente de 122.216.660 lei, rezerve de 37.422.372 lei, impozite de 139.800.920 lei, completarea la beneficiu de 32.246.666 lei, tantieme de 7.151.428 lei, precum și alte sume mai mici. Prețul de revenire de 905,83 lei/tonă însemna că 91,31% din prețul de vânzare al unei tone de cărbune era înghițit de cheltuieli, iar beneficiul era redus la 8,69%, în condițiile în care Direcția Generală a C.F.R. admitea un beneficiu de 20% din încasări. În contabilitatea secretă finală prețul de revenire a fost ridicat și mai mult, la 909,52 lei/tonă, adică la 91,68% din prețul de vânzare. Beneficiul a fost redus astfel la 82,50 lei la fiecare tonă, respectiv 8,32% din prețul de vânzare mediu. În acest scop la cheltuielile totale s-au adăugat fondurile de rezervă anuale (4.491.186 lei) și alte sume mai mici, ajungându-se la totalul de 1.460.228.382 lei.

Se pune întrebarea, în ce măsură investițiile efectuate în anul 1929 au influențat cheltuielile de producție ale cărbunelui. Societatea Lupeni nu avea interesul de a dezvălui suma reală a investițiilor în condițiile în care a raportat scăderea producției și o situație financiară strâmtorată. Drept urmare, a comunicat efectuarea unor investiții totale de 45.081.180 lei, amortizate în întregime (45.189.033 lei amortisment publicat). Din această sumă, doar 35.667.950 lei a fost cheltuită la Lupeni, restul de 9.413.230 lei revenind exploatării Lapoș pe care Societatea Lupeni a preluat-o în bazinul carbonifer de la Comănești din județul Bacău²⁴. Dar în contabilitatea secretă a anului 1929 mai figurează amortizări de

²³ Idem, *Fond Soc. Lupeni, Direcția Minelor Lupeni, Secretariat – Confidențial*, dos. nr. 187, f. 11.

²⁴ Idem, *Fond Soc. Lupeni, Direcția Generală București, Confidențiale*, dos. nr. 3/1929, f. 78.

încă 63.958.613 lei, care nu au fost date publicității. Ele au acoperit în realitate investițiile suplimentare realizate la exploatarea de la Lupeni, care au totalizat astfel 99.626.563 lei, o sumă însemnată pusă la dispoziție de grupul român de capital. Împreună cu contribuția echivalentă a grupului străin, se ajunge la investiții totale de 199.253.126 lei, adică 124,10 lei la tona de cărbune vândută, care au majorat în oarecare măsură prețul de revenire. În condițiile scăderii prețurilor de vânzare și a înăsprii concurenței, numai investițiile masive puteau duce la scăderea prețului de cost, astfel încât rentabilitatea exploatarea să poată fi menținută la cote avantajoase, de aceea majoritatea investițiilor au fost destinate mașinilor, instalațiilor și eforturilor de raționalizare²⁵.

Dificultățile financiare apărute în anii 1928-1929 au scos în evidență faptul că efortul de raționalizare și mecanizare nu se putea mărgini la preocupările unei singure societăți. Investițiile trebuiau coordonate și dirijate la scara întregii Văi a Jiului pentru ca să vădească efecte optime în condițiile insuficienței resurselor de capital. Concentrarea și dirijarea eforturilor de investiții făceau necesară fuzionarea tuturor societăților miniere din Valea Jiului. Proiectul de fuzionare a societăților Lupeni, Petroșani și Valea Jiului de Sus a fost elaborat în noiembrie 1928 și completat la 16 septembrie 1929²⁶. Conform proiectului, Societatea Petroșani urma să-și majoreze capitalul social prin preluarea capitalurilor celorlalte două societăți, fără să-și schimbe numele. În acest fel erau evitate taxele de fuziune, care s-ar fi cifrat la multe milioane de lei, achitându-se doar taxele pentru majorarea de capital²⁷. Capitalul noii societăți trebuia să reprezinte suma capitalurilor firmelor reunite. Datoria pe care societățile Petroșani și Lupeni o aveau față de societățile Salgótarján și Urikány trebuiau preluate de noua societate, urmând să se plătească societăților maghiare aceleași rate anuale ca media celor plătite până atunci, iar convențiunile adiționale urmau a fi modificate în sensul corespunzător. După aceste operațiuni s-ar fi trecut la contopirea direcțiilor generale și a serviciilor paralele, ceea ce ar fi dus la reducerea numărului de angajați. Operațiunile practice prin care au fost aplicate deciziile de fuzionare s-au petrecut în anii 1930-1931.

În anul 1930 Societatea Lupeni a continuat să-și aplice politica de investiții în mod independent, investind cea mai mare sumă de bani din întreaga ei existență și anume 123.557.513 lei, deși s-au luat în evidență doar 97.203.410 lei, iar restul de 26.354.103 lei au fost amortizați. Conform unei evidențe parțiale, 66,32% din investiții au fost destinate noilor mașini și instalații, iar 20,40% operațiunilor de raționalizare, ceea ce urma să reducă prețul de revenire al cărbunilor²⁸. Acest lucru trebuia obținut neapărat în condițiile scăderii vânzărilor totale și a prețurilor de desfacere. Conform evidenței interne, încasările totale au scăzut la suma de

²⁵ Idem, Fond *Petroșani S.A.R.*, *Serv. Investiții*, dos. nr. 1/1925.

²⁶ Mircea Baron, *Cărbune și societate în Valea Jiului. Perioada interbelică*, Petroșani, Edit. Universitas, 1998, p. 157.

²⁷ D.J. Hunedoara A.N., Deva, Fond *Lupeni S.A.R.*, *Dir. Mine Lupeni, Secretariat – Confidențial*, dos. nr. 102, f. 25.

²⁸ Idem, Fond *Petroșani S.A.R. Serv. Investiții*, dos. nr. 1/1925.

431.090.728 lei în anul 1930²⁹, ceea ce înseamnă vânzări totale de 456.180 t la prețul mediu de 945 lei/tonă, față de o producție raportată de 465.500 t. Cea mai mare parte a producției, adică 340.469 t, reprezentând 73,1% din total, a fost vândută căilor ferate. Prețurile de achiziție la C.F.R. au scăzut de la 1.085 lei/t în 1929 la 1.056 lei/t la cărbunii bulgări, adică cu 2,67%; la cărbunii ocnă prețurile au scăzut de la 931 lei/t la 910 lei/t, respectiv cu 2,25%. Nu atât scăderea prețurilor, cât mai ales reducerea achizițiilor C.F.R. cu 64.960 t în comparație cu anul anterior ar fi determinat reducerea veniturilor Societății Lupeni, conform evidenței oficiale.

Scăderea semnificativă a încasărilor totale cu 86.859.916 lei, consemnată în contabilitatea oficială, a impus adoptarea unor decizii majore pentru asigurarea unor beneficii mulțumitoare. Sub acest pretext, grupul român de capital din Societatea Lupeni nu și-a mai blocat dividendele în scopul achitării acțiunilor cumpărate de la grupul maghiar, renunțând astfel la continuarea politicii de naționalizare a capitalului social. Mai mult decât atât, și-a vândut și participațiunile la Societatea Petroșani, în valoare de 82.137.972 lei, renunțând astfel și la procesul de naționalizare a capitalului social la cea mai mare firmă din Valea Jiului. Și-a păstrat doar participația consorțială la capitalul Societății Valea Jiului de Sus, în valoare de 25 milioane lei. De asemenea, a achiziționat alte acțiuni în valoare de 3.976.940 lei, afectând circa 3.300.000 lei numai pentru preluarea uzinei electrice de la Periam, de lângă Arad, cu scopul de a dirija procesul de electrificare a întregului Banat.

Reducerea încasărilor a reprezentat un bun pretext pentru a da publicității un beneficiu net foarte scăzut, de numai 45.646.573 lei, adică 10,58% din încasări. S-au distribuit dividende de 41.300.000 lei din această sumă, adică 35 de lei/acțiune, corespunzător unui dividend de 7%. Este evidentă străduința conducătorilor Societății Lupeni de a înfățișa organelor financiare guvernamentale și opiniei publice o situație cât mai nefavorabilă.

Datele contabilității secrete infirmă în bună parte documentația pusă la dispoziție de către conducătorii Societății Lupeni. Examinarea datelor confidențiale permite recalcularea cifrei de afaceri la suma de 1.401.481.700 lei, corespunzător cantității de 1.483.050 t cărbuni, vândută la prețul mediu de 945 lei/t. Cantitatea vândută a scăzut cu numai 7,62% în comparație cu anul anterior, iar nu cu 13%, conform datelor publicate, împreună cu consumul propriu de 121.688 t. Societatea Lupeni a pus în circulație o cantitate de combustibil de 3,19 ori mai mare decât producția raportată de 465.500 t. Încasările totale au scăzut cu 12% conform cifrei de afaceri recalculate, iar nu cu 16,77% după cum rezultă din datele oficiale. Aceasta a însemnat reducerea beneficiului brut de la 796.340.934 lei în 1929, la 700.740.848 lei în anul 1930, adică cu 95.600.086 lei, ceea ce înseamnă o pierdere însemnată. Structura beneficiului brut denotă că cele două grupuri de interese au obținut, totuși, venituri satisfăcătoare (în lei):

²⁹ Vezi Anexe, Vânzări raportate și vânzări reale efectuate de Societatea Lupeni.

	Grup românesc	Grup maghiar
Câștig net contabilizat	86.664.751	86.664.751
Beneficiu suplimentar	98.400.806	98.400.806
	-----	-----
Câștig total	185.071.557	185.071.557
Amortizări	123.557.513	123.557.513
Tantieme	23.808.362	23.808.362
Rezerve	17.932.992	17.932.992
	-----	-----
Total	350.370.424	350.370.424

Procedeele aplicate pentru obținerea unui asemenea profit reprezintă o adevărată operațiune de inginerie financiară. S-a recurs la adunarea repetată a amortizărilor pentru a se obține rezultatele preconizate. S-a ajuns astfel la amortizări totale de 504.473.380 lei, ceea ce reprezintă 36% din cifra de afaceri. Din acest total au fost trecute la beneficiul brut amortizări de 380.589.590 lei, întrucât 54,31% din acest beneficiu. Cea mai mare parte din amortisment provenea dintr-o investiție de 97.203.410 lei, care a fost adăugată de patru ori. Ea a fost trecută inclusiv la sumele recuperate de la debitori, împreună cu banii încasați pentru vânzarea acțiunilor deținute la Societatea Petroșani. La capitolul cheltuielilor cea mai bună oportunitate de camuflaj financiar o reprezentau impozitele. Darea de seamă menționează cheltuieli de 72 milioane lei la acest capitol, dar a fost scăzută doar o sumă de 14.685.495 lei în acest scop, deși s-au introdus impozite totale în valoare de 86.961.880 lei în cifra de afaceri.

Beneficiul brut îngloba 50% din cifra de afaceri. Dar contabilitatea secretă internă calcula în mod uzual un beneficiu net de 30% din valoarea încasărilor totale, adică 420.444.528 lei în anul 1930. Reveneau pentru fiecare grup financiar câte 210.222.264 lei în mod egal, sumă compusă din beneficiul net intern de 86.664.751 lei și amortizări de investiții totalizate în valoare de 123.557.513 lei. Pentru a se ajunge la cheltuieli de 70% din cifra de afaceri, cheltuielile totale trebuiau suplimentate substanțial în contabilitatea secretă. Drept urmare, la cheltuielile totale de 700.740.878 lei au fost încă o dată adăugate amortizări de 167.601.130 lei, impozite de 86.961.880 lei, tantieme suplimentare de 12.000.000 lei, rezerve de 4.483.248 lei, cheltuieli tranzitorii (9.088.372 lei) și alte sume mai mici, majorându-se cheltuielile până la cifra de 981.037.190 lei, care întrunea 70% din cifra de afaceri. Dar Administrația C.F.R. nu admitea decât un profit de 20% din prețul cărbunilor, ceea ce înseamnă că la prețul mediu de 945 lei/t trebuiau calculate cheltuieli de 756 lei/tonă. Pentru a se obține acest lucru, la încasările raportate de 431.090.727 lei trebuiau calculate cheltuieli de 344.872.570 lei, adică 80% din total. S-a realizat acest lucru, adăugându-se la cheltuielile de exploatare (300.928.700 lei) amortizări de 26.502.302 lei, impozite de 14.685.495 lei, contribuțiile la fondul de pensii (2.494.346 lei), reportul pe anul 1931 (141.320 lei) și cheltuielile de casierie de 119.846 lei, obținându-se suma preconizată. Astfel, prețul de revenire real de 472,50 lei a fost urcat până la 756 lei/tonă.

Rezultatele financiare ale anilor 1929-1930 au fost considerate oricum nesatisfăcătoare, astfel încât urma să se convoace o adunare generală a acționarilor de la societățile Petroșani și Lupeni, la data de 29 decembrie 1930, pentru a decide fuzionarea lor, pe baza bilanțurilor încheiate la 31 decembrie 1929. Întrucât Societatea Lupeni a desfășurat o activitate de sine stătătoare și în anul 1930, adunarea generală a acționarilor din 22 mai 1931 de la București a adoptat bilanțul Societății Lupeni pe anul anterior. La aceeași dată, s-a desfășurat adunarea generală comună a acționarilor de la societățile Petroșani și Lupeni, care a hotărât fuzionarea celor două societăți³⁰. Adunarea generală extraordinară a acționarilor Societății Lupeni a confirmat decizia de fuziune la data de 29 mai 1931³¹. În anul 1931 Societatea Lupeni a continuat să desfășoare o gestiune separată, raportând o producție de 448.500 t cărbune, din care a vândut căilor ferate o cantitate de 318.918 t. În Statistica Minieră minele de la Lupeni figurează cu o producție de 397.890 t în anul 1931. Grupul român de capital a investit circa 110 milioane lei, investițiile totale cifrându-se la 220 milioane lei. Majoritatea investițiilor au fost destinate instalațiilor, mașinilor și raționalizării. Nu dispunem de datele contabilității secrete pentru anul 1931, dar cunoscând procedeele aplicate în anii anteriori, putem aprecia că producția reală de cărbune a Societății Lupeni s-a ridicat la aproximativ 1.310.000 tone puse în vânzare.

Producția medie anuală recalculată a Societății Lupeni s-a ridicat la circa 1.465.000 t anual, în comparație cu 530.000 t anual, producția medie dată publicității. Producția medie oficială situează Societatea Lupeni printre întreprinderile carbonifere de importanță mijlocie din țările europene dunărene (Cehoslovacia, Ungaria, România, Iugoslavia, Austria, Bulgaria). În comparație cu aceasta, producția medie recalculată denotă că Societatea Lupeni se afla printre cele mai mari producătoare de cărbune din țările amintite, aflându-se pe locul al șaselea, după Întreprinderea de Mine și Cuptoare de la Vitkovice și Societatea de Mine și Furnale de la Trinec, de pe teritoriul Cehoslovaciei, după Societatea Petroșani și după firmele maghiare Magyar Általános Kőszénbánya R. T. și Salgótarján. Societatea Lupeni se afla la un nivel comparabil cu cea mai mare întreprindere carboniferă din Iugoslavia, anume Trboveljska Premogopna Družba, localizată în Slovenia. Societatea Lupeni furniza pe piața de vânzare din România circa un milion de tone de cărbune pentru consumul industrial, adică 74% din producția medie anuală recalculată. Furniturile de pe piața industrială depășeau cu mult consumul sectorial de circa 745.000 t anual, înregistrat conform aprecierilor oficiale. Având în vedere vânzările industriale ale Societății Petroșani, rezultă că numai din Valea Jiului erau livrate industriei mai mult de 2 milioane tone cărbune anual, ceea ce înseamnă că activitatea industrială din România depășea în mare măsură aprecierile convenționale.

³⁰ M. Baron, *op. cit.*, p. 160.

³¹ „Compass Leonhardt”, Rumänien, Viena, 1932, p. 636.